



LINNAEUS.

Den 23^{sten} Mei was het 200 jaar geleden, dat een der beroemdste natuurkundigen die ooit hebben geleefd werd geboren. En er is reden voor dat men zich ook hier te lande heeft opgemaakt om den grooten Plantenkenners Linnaeus te huldigen. Niet omdat hij Nederlander was: Linnaeus werd geboren in Zweden, en bracht bijna heel zijn leven door in zijn Vaderland, dat hem met eerbewijzen overlaadde. Maar een drietal van zijn beste levensjaren vertoefde hij in den vreemde en wel hoofdzakelijk in ons land. Hoe hij hier kwam en wat hij hier deed moge blijken uit een kort overzicht van zijn levensgeschiedenis.

Carolus Linnaeus werd geboren te Rashult in 't Zuiden van Zweden, den 23^{sten} Mei 1707. Van zijn jeugd is weinig bekend, alleen weten we dat zijn vader,

die predikant was, zijn zoon Karl eveneens voor het herderlijk ambt wou laten opleiden. Karl maakte echter op het gymnasium dat hij bezocht bitter weinig vorderingen en reeds was het plan gevormd dat hij de studie er aan geven zou om een eenvoudig ambacht te gaan leeren, toen een toevallige ontmoeting van beslissenden invloed werd op zijn verdere ontwikkeling. Ds. Linnaeus hoorde n.l. van den geneesheer Rothman, dat al mocht Karl geen lust en aanleg hebben voor het predikambt er toch een voortreffelijk geneesheer uit groeien kon en nam met beide handen het aanbod van den geneesheer aan om Karl voorloopig in die richting te bekwamen. En het onderwijs van den dokter was aan geen onwaardige besteed.

Al heel spoedig, in 1727, kwam de jonge Linnaeus, reeds toegerust met een uitgebreide kennis van de natuurlijke historie, op de hoogeschool te Lund, die hij later verwisselde met de universiteit te Upsala. Het studentenleven was echter voor den armen predikantszoon rijk aan teleurstellingen en ontberingen. Zelfs leed hij nu en dan letterlijk gebrek. 't Was daarom een uitkomst voor hem dat een wetenschappelijke kring hem opdroeg een reis te doen naar Lapland ten einde planten te verzamelen. Later droeg Baron Reuterholm, gouverneur van een der Zweedsche provinciën, die had vernomen van zijn groote kennis, hem op zijn beide zoons te vergezellen op een reis door Dalecarlië en vertoefde hij eenigen tijd te Falun, waar hij in aanraking kwam met den zeer bemiddelden dr. Moraeus. Deze ontmoeting vormde eveneens een keerpunt in het leven van Linnaeus. Er ontstond n.l. een meer dan voorbijgaande genegenheid tusschen hem en de eenige dochter van den geneesheer te Falun, waarvan een verloving het gevolg was. Zijn

aanstaande schoonvader drong er nu bij hem op aan dat hij den doctorstitel zou behalen en voorzag hem van de middelen om naar Holland te reizen, waar hij zich als student in de medicijnen liet inschrijven en na afgelegd examen aan de hoogeschool te Harderwijk een dissertatie verdedigde. Nu vestigde de geleerde Zweed zich te Amsterdam en later te Leiden, waar hij kennis maakte en omgang kreeg met het Europeesche wonder: Professor Boerhave. Boerhave ontdekte al zeer spoedig dat Linnaeus een man was van beteekenis en trachtte hem over te halen zich voor goed hier te lande te vestigen. Maar daar had de vaderlandslievende Zweed geen ooren naar. 't Was er hem slechts om te doen hier zijn kennis te vermeerderen en dan naar zijn land en zijn verloofde terug te keeren. Boerhave bracht zijn jeugdigen vriend in aanraking met den Amsterdamschen Plantenkenner Burmann en het duurde niet lang of de roep van zijn geleerdheid was zoo groot, dat de rijke bankier Clifford hem uitnoodigde om naar zijn buitengoed De Hartekamp bij Haarlem te komen, waar een zeldzame collectie levende en gedroogde planten, benevens een welvoorzene bibliotheek den weetgierigen doctor in de geneeskunst alle hulpmiddelen aanbood om zijn plantkundige kennis te volmaken. In het jaar 1736 ondernam Linnaeus op kosten van Clifford een reis naar Engeland om de tuinen te Oxford en te Chelsea te bezoeken, vertoefde eenigen tijd te Leiden waar hij met Prof. Van Royen den vermaarden „Hortus” d. i. den academischen Plantentuin rangschikte, en scheepte zich, na drie jaren in den vreemde vertoefd te hebben, weer in naar zijn Vaderland.

Om in zijn onderhoud te voorzien vestigde hij zich nu als geneesheer te Stockholm. Hij vond echter zoo weinig

vertrouwen dat hij zoo goed als geen praktijk kreeg en dienst moest nemen als scheepsdokter. Eerst in 1739, toen vrienden hem de gunst der Koningin wisten te bezorgen, werd dit beter en kon hij in het huwelijk treden met de predikantsdochter van Falun. Reeds na een paar jaar verwisselde hij echter zijn winstgevend geworden praktijk met het ambt van hoogleeraar te Upsala. En nu namen zijn roem en zijn rijkdom snel toe. Met ridderorden begiftigd, in den adelstand verheven, genoot hij bovendien de groote eer te worden benoemd tot lid van de academie van Wetenschappen te Parijs, een onderscheiding die men niet gering zal schatten als men bedenkt dat er destijds slechts acht buitenlandsche leden mochten zijn. Weldra was onze professor in staat een landgoed aan te koopen in de nabijheid van Upsala, waar hij niet alleen zijn vacaties doorbracht, maar ook een museum stichtte waarin hij op wetenschappelijke wijze rangschikte wat hij op zijn reizen en ten behoeve zijner studiën had verzameld.

Ruim 35 jaren lang nam Linnaeus zijn hoogleeraarsambt waar. De beide laatste jaren van zijn leven bracht hij helaas in deerniswaardigen toestand door: de beroemde geleerde was kindsch geworden, zoodat toen hij in 1778 stierf de wetenschap zijn verlies reeds te boven was.

Behalve door het schrijven van uitgebreide werken over de Natuurlijke Historie, vooral over plantkunde, heeft Linnaeus zich grooten roem verworven door de uitvinding van het stelsel waaraan tot op den huidigen dag zijn naam verbonden is. Wie, die ook maar een weinig aan plantkunde gedaan heeft, kent niet het stelsel van Linnaeus, dat, hoewel nu verouderd en door een beter vervangen, toch nog in alle

leerboeken wordt genoemd of behandeld en een nog altijd te waardeeren middel is bij het determineeren van planten. Reeds terstond toen de plantkunde wetenschappelijk werd beoefend streefde men er naar om alle bekende planten in een afgerond stelsel bijeen te brengen en te ordenen. De oorspronkelijke stelsels waren echter hoogst primitief. De planten werden eenvoudig verdeeld naar het gebruik dat men er van maakte, en zoo sprak men van geneeskrachtige kruiden, planten die geschikt waren voor den landbouw, voor huiselijk gebruik enz. Later verdeelde men de planten in boomen, heesters en kruiden, een verdeling die een paar eeuwen heeft stand gehouden.

In 1735 kwam Linnaeus met zijn stelsel voor den dag. Alle oude beginselen van verdeling, ook die in boomen, heesters en kruiden, waren daarin vaarwel gezegd en alleen de voortplantingsorganen werden in aanmerking genomen. Hij verdeelde het plantenrijk in twee hoofddeelen: de *zichtbaarbloeiende*, planten met duidelijke bloemen en voortplantingsorganen en de *onzichtbaarbloeiende*, planten met onduidelijke of van den gewonen vorm afwijkende voortplantingsorganen. De eerste werden door Linnaeus in 23 klassen verdeeld, een verdeling die berustte op de kenmerken der meeldraden en deze klassen weer in orden, waarbij de stampers of de vrucht als grondslag dienden. De 24^{ste} klasse, de onzichtbaarbloeiende planten, bevatte 4 orden, n.l. varens, mossen, wieren en zwammen.

Het stelsel van Linnaeus was een kunstmatig stelsel, in tegenstelling met het tegenwoordig gebruikte stelsel dat op natuurlijke verwantschap berust, zoodat de planten, die in bouw en ontwikkeling der deelen overeenkomen bij elkander behooren. A. L. G.